

A nagy szakértelmet, műértő gondot követelő feladat tervezője néhai Alfred Piffli építőművész volt. Páratlan buzgalommal dolgozta ki a rekonstrukció elméleti alapjait. S itt ne felejtjük el azt, hogy a kisbényi templomot 1722, 1800, 1862 után 1896—98-ban Czizler Győző — Gerevich Tibor szerint — „nem szerencsés, a helyreállítás megengedhető mértékén túlmenő tervei szerint restaurálták”. Piffli tanár feladatát így nemcsak a második világháború pusztítása, de az is nehezítette, hogy korrigálnia kellett a korábbi kontármunkákat és Czizler önkényes térkompozícióját. Piffli felismerte azt, hogy a kisbényi templom szerkezetén s homlokzatán a középkor klasszikus építési kánona: az aranymetszés érvényesült, s rekompozícióját ennek szellemében hajtotta végre. (E felismerését Piffli professzor a *Slovenská Archaeologia* 1970., XVIII. évfolyamában publikálta, *Zlaty rez na fasáde v Bini* címen.)

A helyreállítások során komoly gondot okozott az, hogy a Garam lassan át- nedvesítette a mintegy húsz méter magas templomdombot. Ez már a háború előtt csekély mértékben megsüllyesztette a Garam fölé mintegy kiugró szentélyt. A süllyedést repedések jelezték. A helyreállításkor olyasmi történt, ami minden időkre kiérdemli a megbecsülést a szlovákiai műemlékügy iránt. Masaryk párttitkár javaslatára a Garam-szabályozás során a *templomdomb alól elvezették a Garamot*. Így ma a templomdomb egy szelíd tavacsává szelídült holtág tükrében tekinthet magamagára. S nem fenyegeti többé a talajszüllyedés újabb veszélye.

Csonka lenne ez a kis emlékezés, ha elkerülnénk a templomhoz közel eső régebbi kórkápolna, az Apostolok kápolnájának nevezett Rotonda kilenc évszázados falait. Felőle a magyar művészettörténet keveset tud. Főként azért, mert irodalmunk nem ismertette a Rotonda területén végzett újabb ásatások eredményeit. De nem szerzett tudomást azokról a pompás, XIII. századi bizantinizáló freskókról sem, amelyeket 1955/56-ban, a Rotonda helyreállításkor Staudt Mihály restaurátorművész bontott ki s állított helyre. Ezek a freskók méltán sorakoznak a szlovákokkal közös régi magyar művészettörténet aranybetűs lapjaira. Fényképeiket — amelyeket Schopper Tibor készített — ezúttal először publikálja magyar sajtóorgánum.

A Rotondával s a kisbényi templommal ékes Garam-parti templomdomb az őskor óta uralkodópontja a tájnak. Erről tanúskodnak — őskori leleteken kívül — azok a római kori aranypénzek is (szám szerint száznyolcvan), amelyeket a közelmúltban, római cserépbögrébe rejtve, a templomdombon ástak ki. A IV—V. századbeli római aranyak Valentinianus és Honorius császárok veretei; ma a nyitrai múzeumban vannak.

A középkorból — az alapító Hont-Pázmány nembeli Omodé ispán s a régi premontrei barátok emléken kívül — a nagy Hunyadi Jánosét idézném csupán. 1451. december 8-án — Mária fogantatásának vigíliáján — a gubernátor „ex villa Been” — Bény faluból keltezi „nemzetes, szeretett barátjához”, Majthényi Gergelyhez írt levelét.

Büntetés a jelenvaló-előttiért

*Egyszer megszületett a hit
és kavargó korom-felhők homályosították az eget,
hogy fényesebben csengjen az a nagy fehér felhő
túl a láthatáron —
és imáink és áldozataink szakadatlanok voltak
és hitünk is tellett egyre fényesebb felhőkre,
igen,
imádtuk Istenünket,
s most mégis tüzes katlanban égünk.*

HÉVIZY KLÁRA